

Lausunto hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta 2024–27 (VN/27297/2023)

Miesjärjestöjen keskusliitto MJKL kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä lausuntopyyntöä ja asiantuntijamme kuulemisesta 9.10.2024.

Sukupuolten välinen tasa-arvo Suomessa on kehittynyt merkittävästi siitä, mitä se oli, kun työtä aikoinaan lähdettiin tekemään. Tuolloin ensisijaisena tuettavana ihmisryhmänä olivat naiset. Sittenkin mukaan tuotiin myös vähemmistöt. Nykyaikaiseen tasa-arvotyöhön Suomessa tulisi kuulua naisten ja miesten kysymysten huomioiminen yhdenvertaisesti.

Tasa-arvo-ohjelman Johdanto-osassa todetaan, että *tasa-arvo on yhdenvertaista kohtelua ja yhtäläisten edellytysten luomista kaikille sukupuolesta riippumatta, ja että sukupuolten tasa-arvon toteutuminen vaatii vallan ja resurssien oikeudenmukaista jakamista sekä sukupuolten erilaisten toimintatapojen ja tarpeiden yhtäläistä arvostamista*. MJKL tukee tätä kirjausta.

Ohjelmassa miesnäkökulma on aiempia tasa-arvo-ohjelmia jonkin verran paremmin huomioitu, ainakin temaattisesti. Kuitenkin, jotta ohjelma olisi Johdanto-osansa mukainen, ja toimenpiteissä esille nostetut mieserityiset kysymykset voitaisi asianmukaisesti ratkaista, tulisi ohjelmaan kirjata huomioitaviksi seuraavat ongelmat:

- Valtiollisen tasa-arvon ytimessä toimii sosiaali- ja terveysministeriön alainen Tasa-arvo-yksikkö. Sen tehtävänä on valmistella ja kehittää hallituksen tasa-arvopolitiikkaa sekä tasa-arvolainsäädäntöä. Yksikön henkilöstöstä noin 5 prosenttia on miehiä (= yksi mies). Suomessa naisten ja miesten välisen tasa-arvoisuuden keskeisenä toimenä on pidetty aliedustetun sukupuolen edustuksen kiintiöittämistä vähintään 40 prosenttiin. Kuitenkaan tasa-arvotyön ytimessä tästä ei huolehdi. Tämä näkyy kattavan miesnäkökulman ohuutena.
- Naisjärjestöjen keskusliitto on tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö. Vastaavasti Miesjärjestöjen keskusliitto on tasa-arvoa edistävien miesjärjestöjen kattojärjestö. Lainsäädännöllä on turvattu Naisjärjestöjen keskusliiton (ja kahden muun naisnäkökulmaisen keskusjärjestön) toimintaa; Miesjärjestöjen keskusliitolle vastaavan valtiovuon hakeminen ei ole mahdollista. Tilanne vaikeuttaa merkittävästi Miesjärjestöjen keskusliiton mahdollisuuksia toimia tasavertaisena kumppanina Naisjärjestöjen keskusliiton kanssa tasa-arvon edistämistyössä. Lainsäädännöllä on turvattava myös Miesjärjestöjen keskusliitolle mahdollisuus vastaavan valtiovuon hakemiseen.
- Puoluetuesta 5 % on korvamerkitty naisten poliittiseen toimintaan. Miesten vastaavaan toimintaan ei ole korvamerkitty resursseja. Näin on toimittu jo usean vuosikymmenen ajan. Tämä on johtanut muun muassa siihen, että päättäjillä on ollut merkittäviä resursseja huomioida naisten erityiskysymyksiä, ja miesten kysymykset ymmärretään/huomioidaan monilta osin varsin ohuesti, joitakin ei lainkaan. Puolueilla on aktiivista naisjärjestötoimintaa ja naisten tarpeet tulevat ohjelmatyössä kattavasti ymmärretyiksi ja huomioiduiksi. Tämän vaikutuksesta yhteiskunnan kyky tukea naisia tai miehiä on kasvavasti eriytynyt, mikä näkyy muun muassa koulutuksessa, syrjäytymisessä, turvallisuudessa ja sukupuolen arvostuksessa.
- Tasa-arvolain 1 § ei ole tasa-arvoinen. Lain ensimmäisessä pykälässä ei tulisi asettaa sukupuolia eriarvoiseen asemaan, kuten nyt tehdään. Tasa-arvoisena pykälä kuuluisi seuraavasti: ”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa.”

Miesten tasa-arvoon liittyvät kokemukset tulisi kartoittaa ennakoasenteetta ja kattavasti. Kattavuuteen kuuluu ymmärrys siitä, että miehistä on moneksi, eli kaikkien miesten kokemukset tulee huomioida. Miesnäkökulman kapea-alaisuus juontanee osin siitä, että miesnäkökulma on monilta osin muodostettu joko kokonaan ilman miehiä, tai erityisesti feministisorientoituneiden miesten tuella.

Kiitettävää on ohjelman maininta, että *poikiin ja miehiin kohdistuviin tasa-arvo-ongelmiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota* (tarkentaen tosin kuitenkin, että *erityisesti nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi*). Nuorten miesten tukeminen on tärkeätä ja MJKL arvostaa tätä kirjausta. Poikiin ja miehiin ja heidän kokemuksiinsa liittyy kuitenkin merkittävästi muitakin näkökulmia, joita ei ohjelmassa huomioida (kuitenkin tyttöjen ja naisten vastaavat huomioidaan varsin kattavasti, kuten pitääkin). Kirjaus *kiinnitetään entistä enemmän huomiota* on varsin ylimalkainen, eikä toimenpidekirjauksissa ole riittävästi nostettu esille sitä, mitä siis aiotaan tehdä. Huomion kiinnittäminen tulee toteuttaa konkreettisesti, järjestelmällisesti ja rakenteellisesti. Ja mukaan tulee kutsua asiantuntijoina keskeiset miestyötä tekevät tahot sekä miesnäkökulmaiset tasa-arvotoimijat ja -tutkijat.

Ohjelmassa mainitaan, että OKM on perustanut työryhmän valmistelemaan toimenpiteitä perusopetuksen oppimistulosten vahvistamiseksi ja puuttuu erityisesti poikien oppimistuloksiin vaikuttaviin haasteisiin. Työryhmän tehtävänä on *tuottaa ja analysoida tilannekuvaa ja luoda yhteinen näkemys perusopetuksen oppimistulosten laskuun vaikuttaneista tekijöistä sekä laatia yhteiseen näkemykseen perustuva esitys kehittämistarpeista ja toimenpiteistä oppimistulosten kääntämiseksi nousuun*. Tämä on lähtökohtaisesti varsin arvostettavaa. MJKL esittää kuitenkin huolensa siitä, että työryhmä toisintaa vain niitä arvioita, joita opetushallitus vuosikymmenen alussa esitti johtopäätöksinä siitä, mitä pitäisi tehdä, ja jotka eivät ole vaikuttaneet toivotusti. Työryhmän tulisi erityisesti huomioida asiaan vaikuttavat sukupuolierityiset piirteet (jotka siis nimenomaan ovat niitä, jotka johtavat ongelmien sukupuolittuneisuuteen). OKM:n työryhmässä ei mainita olevan mukana sukupuoli- saatikka mieserityisen osaamisen ammattilaisia. Kuitenkin juuri tältä pohjalta pitäisi kehittää nykyistä opetuspedagogiikkaa ja -rakennetta. Tarvittavaa osaamista maastamme löytyy, ja lisäksi käytössä on esimerkkejä muista maista ja aikakausista, joissa ongelmaa poikien ja tyttöjen välillä ei esiinny. Juurtuva muutos saadaan aikaiseksi, kun poikien erityispiirteitä ymmärretään ja myös heidän oppimistaan tukevia rakenteita kehitetään. Erityisesti pojat hyötyvät opetusrauhasta, opettajan johtajuudesta, yksinkertaisista ja rajatuista luokkatiloista, numeraalisesta palautteesta, vaateesta riittävän tasoisesta suoriutumista ja pienemmistä luokkayksiköistä (ja myös lähikouluista – keskitetyt, isot koulut lisäävät ongelmia nimenomaan poikien opiskelussa).

Yksittäisinä huomioina MJKL nostaa esille lisäksi seuraavaa:

- Miesten epätasa-arvon kokemukset vanhemmuudessa sekä ero- ja huoltajuuskriiseissä ymmärretään ohjelmassa valikoidusti. Vieraannuttamisloueiset ongelmat huomioidaan, mikä on hyvä, mutta erokriisiin liittyy paljon muitakin kysymyksiä, joissa miehet kokevat epätasa-arvoisuutta. Tällaisia ovat muun muassa lähivanhemmuuden jakautuminen erotilanteessa sekä tukipalvelujen vähäisyys alkavaan isyyteen ja isyyden eri kriiseihin.
- Ohjelmassa kiinnitetään temaattisesti huomiota sosiaali-, terveys- ja kasvatusalojen mieserityisten ongelmiin, mikä on arvokasta. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen nähdään tässä yhtenä keinona ymmärryksen kasvattamiseksi ja siten ongelmaratkaisun perustaksi. Tämä on hyvä ajatus, joka tulisi aidosti saattaa käytäntöön. Ohjelmaan tulisikin lisätä, että sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen toimii parhaiten silloin, kun se perustuu

- sukupuolierityiseen osaamiseen. Sukupuolierityinen osaaminen syntyy aidosti vasta, kun kyseisen sukupuolen edustajien kokemukset kartoitetaan, analysoidaan ja huomioidaan.
- Väkivallan vähenemisen kannalta olisi olennaista tukeutua etupainotteisesti alan ammattilaisten (eli niiden, jotka ammatikseen kohtaavat väkivaltaa käyttäneitä ja väkivaltaa kokeneita) ymmärrykseen väkivaltailmiöstä, sen eri muodoista ja toimivista keinoista muutoksen aikaansaamiseksi. Nyt ohjelmassa käsitellään väkivaltaa ensisijaisesti aatenäkökulmasta ammattilaisten osaaminen toissijaistaen tai ohittaen.
 - Lähisuhdeväkivallan sovittelun lakkauttamistavoite ei vastaa alan ammattilaisten näkökulmaa eikä tehtyjen tutkimusten arviota asiasta. Mikäli sovittelusta luovutaan, väkivaltaa kokeneiden asema maassamme heikkenee entisestään. Sovittelu on ennen kaikkea väkivaltaa kokeneen turvallisuutta lisäävä rakenne. Väkivaltaa kokeneilla tulisi olla oikeus tähän turvaverkkoon niin halutessaan.
 - Tasa-arvoaltuutetun viimeisimmän kertomuksen mukaan työhönottosyrjintää koskevista yhteydenotoista puolet tai enemmän tulee miehiltä. Tämä tulisi huomioida myös ohjelmassa lisäyksellä tarpeellisten toimenpiteiden käynnistämisestä taustasyiden tutkimiseksi ja ongelman korjaamiseksi.
 - Ohjelmassa nostetaan esille tasa-arvokoulutuksen tärkeyttä. Lähtökohtaisesti tämä olisi hyvä asia, mutta ongelmaksi muodostuu se, että nykyinen koulutus keskittyy valtavirtaisesti nais- ja vähemmistöosaamiseen. Kun koulutuksesta puuttuu pääosa mieserityisestä osaamisesta, toisinnetaan koulutuksen välityksellä epätasa-arvoistumista varhaiskasvatus- ja peruskoulurakenteissa. Mieserityistekin osaamista on maassamme tarjolla ja se tulisi ottaa mukaan osaksi tasa-arvokoulutuksen perusteita.
 - Tasa-arvon perusteita Suomessa kehitettäessä mainitaan usein ne kansainväliset sopimukset, joihin Suomi on sitoutunut. Näin myös ohjelmassa. Olennaista on samalla ymmärtää ja huomioida, että kansainvälisten sopimusten kuvaamat tilanteet voivat olla Suomessa varsin toisenlaiset. Tästä syystä Suomea koskevien toimien taustalla tulee ensisijaisesti olla ymmärrys nimenomaan Suomen tilanteesta. Samalla on olennaista ja kohtuullista, että Suomi vaikuttaa Euroopan unionissa ja muussa kansainvälisessä toimintaympäristössä niin, että mies- ja naiserityiset tasa-arvokysymykset huomioidaan yhdenvertaisesti (toisin kuin nyt ohjelmassa esitetään). Tätä viestiä kansainvälinen yhteisö esimerkillisestä tasa-arvopolitiikasta tarvitsee.

Miesnäkökulman kapeus ohjelmassa ei varmastikaan ole tarkoituksellista. Ongelma ydin lienee siinä, ettei ohjelman rakentajilla ole ollut käytössään riittävää erityisymmärrystä tai tutkimustulkintaosaamista miehiin liittyen, ja ehkä osin myös siinä, että dokumentin laatijat ovat valtavirtaisesti nais- ja vähemmistöproblematiikan ammattilaisia. Naisia ja miehiä on suurin piirtein yhtä paljon ja heillä on yhteisiä ja sukupuolelle erityisiä haasteita. Ne tulisi käsitellä ohjelmassa symmetrisesti asettamatta sukupuolia enemmän tai vähemmän apua ja tukea tarvitsevaan asemaan.

Helsingissä 10.10.2024

Miesjärjestöjen keskusliitto ry